

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «Основи економічної теорії»
обов'язковий компонент
освітньо-професійної програми першого
(бакалаврського) рівня освіти

**272 Авіаційний транспорт
Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і
авіадвигунів**

за темою № 7 - Ринки факторів виробництва

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08. 2023 № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 28.08.2023 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та
управління, протокол від 28.08. 2023 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.е.н.,
спеціаліст вищої категорії, викладач - методист, Пушкар О. І.

Рецензенти:

1. Директор Кременчуцької філії Класичного приватного університету, к.е.н.,
доцент, Меньяйлова Г.Є.
2. Зав. кафедри автомобільного транспорту та транспортних технологій,
к.т.н., доцент Кременчуцької філії Класичного приватного університету
Головіна О.В.

План лекції:

1. Особливості ринку факторів виробництва. Ціна факторів виробництва.
2. Ринок праці та визначення заробітної плати.
3. Ринок капіталу і відсоток.
4. Поняття дисконтованої величини.

Рекомендована література:

Основна література:

1. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка – К.: ЦНЛ., 2018.- 688с.
2. Горлач М.І., Соколов М.О., Кримов М.І., Лисенко С.Ф. та ін.. Економічна теорія: підручник для вищої школи – К.: ЦУЛ., 2017.-532с.
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Навчальний посібник – К.: Знання, 2014. – 711 с.
4. Базилевич В.Д. Економічна теорія: політекономія: практикум: Навчальний посібник – К.: Знання, 2013. – 496 с.
5. В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін. Економічна теорія : підручник – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 608 с.
6. Моцелюк Н.В. Політична економія. Економічний розвиток. Сучасні економічні системи. Світове господарство: Навчальний посібник – К.:ЦУЛ, 2014.-168с.
7. Осецький В.Л. Політекономія: Навчальний посібник – К.: НАУ, 2013. – 380 с.
8. Семененко В.М., Коваленко Д.І. Економічна теорія: Політекономія: Навчальний посібник – К.: ЦНЛ., 2017.- 428с.
9. Сірко А.В. Економічна теорія: Політекономія: Підручник – К.:ЦУЛ, 2017.- 448с.
10. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Політична економія: Навчальний посібник – К.: Кондор – Видавництво, 2013. – 464 с.
11. Федоренко В.Г. Політична економія: Підручник-К.: Алерта, 2015. – 487с.
12. Якобчук В.П. Економічна теорія: Навчальний посібник – К.: Ліра – К, 2015 – 408с.

Допоміжна література:

13. Базиліук А.В., Дерій Ж.В., Концева В.В., Хоменко І.О. Економічна теорія. Практикум: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ., 2012.-312с.
14. Башнянин Г.І. Політична економія. Навчальний посібник. – К.:ЦУЛ, 2013. – 410 с.
15. Кузнєцова Л.В. Політична економія: Навчально – методичний посібник – К.: НУХТ, 2011. – 181 с.

16. Лопух К.В. Сучасний монетаризм: Монографія – К.: ЦУЛ, 2015.-272с.
17. Луценко Г.П. Курс економічної теорії: практика і теорія: Електронний посібник – Кременчук: КЛК НАУ, 2011. – 207 с.
18. Мельникова В.І. Національна економіка: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ, 2012. – 248 с.
19. Носова О.В. Національна економіка: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ, 2013. – 512 с.
20. Панчишин С.М. Аналітична економія: Макроекономіка і мікроекономіка: Підручник: у 2-х кн. / За ред. С.М.. — К.: Знання, 2013. 615 с.
21. Старостенко Г.Г. Національна економіка: Навчальний посібник – К.: Ліра – К, 2011. – 432с.
22. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ, 2012. – 280 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

23. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.rada.gov.ua.
24. Нормативні акти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nau.kiev.ua.

Текст лекції:

1. Особливості ринку факторів виробництва. Ціна факторів виробництва

Фактори виробництва (лат. factor - роблячий, виробляючий) виробничі ресурси, використані у процесі виробництва.

Порівняльна характеристика ринку ресурсів та ринку споживчих благ (особливості ринку факторів виробництва)

Показники	Ринок споживчих благ	Ринок ресурсів
1	2	3
Суб'єкти, що формують пропозицію	Підприємства	Домогосподарства
Суб'єкти, що формують попит	Домогосподарства	Підприємства
Індивідуальна пропозиція пов'язана з	Максимізацією прибутку	Максимізацією корисності
Індивідуальний попит пов'язаний з	Максимізацією корисності	Максимізацією прибутку
Попит є	Первинним	Вторинним, похідним від попиту на споживчі блага
Об'єкт купівлі продажу є	Коротко - та середньострокового використання	Довгострокового використання
Форма відчуження об'єкта купівлі – продажу	Соціальна	Функціональна і соціальна

Ціни на об'єкт купівлі – продажу	Поточна ринкова	Орендна і капітальна
----------------------------------	-----------------	----------------------

До факторів виробництва відносяться: праця, капітал, земля, підприємництво.

Ціна факторів виробництва - це дохід їх власників (Факторні доходи — у праці - заробітна плата, у капіталу - відсоток, у землі - рента, у підприємництва - підприємницький дохід).

Попит на фактори виробництва визначається попитом на товари і послуги, вироблені за допомогою цих факторів. (Наприклад: фірма буде вирішувати питання про обсяг закупівлі сталі для випуску кузовів авто залежно від попиту на самі авто).

Вирішуючи питання про купівлю того чи іншого фактору, фірма буде враховувати 3 позиції:

1. Яка продуктивність фактору (у т.ч. гранична)?
2. Який дохід забезпечить використання цього фактору (зокрема граничний дохід)?
3. Які витрати на фактори (включаючи граничні витрати)?

Гранична продуктивність фактору — це зміни в кількості продукції від використання кожної додаткової одиниці певного фактору за незмінності усіх інших факторів.

Гранична дохід фактору (MR) — це дохід, отриманий від продажу продукції, виробленої кожною додатково залученою одиницею фактору.

Граничні факторні витрати (MC) — витрати на кожен одиницю залученого фактору або приріст валових витрат із залученням кожної додаткової оди. Фактору.

Три варіанти співвідношення граничного факторного доходу і граничних витрат:

$MR > MC$ — прибуток збільшиться

$MR = MC$ - прибуток не зміниться

$MR < MC$ — прибуток зменшиться

Правило виростання фактору: для фірм буде найкращим варіант використання додаткової одиниці фактору, за $MR > MC$, який означає, що граничний дохід, отриманий від додатково залученої од. праці, перевищує його граничні витрати.

Виробничі ресурси мають дві ціни — прокатну і капітальну.

Прокатна (орендна) ціна ресурсу - це сума грошей, яку необхідно заплатити за використання ресурсу (фактору виробництва) протягом певного періоду.

Капітальна ціна — цінність послуг ресурсу за весь термін служби.

Оскільки від цін факторів виробництва залежать доходи їх власників, то теорія ціноутворення на фактори виробництва є теорією розподілу національного доходу.

2. Ринок праці та визначення заробітної плати

Ринок праці - це система соціально економічних відносин між роботодавцями та найманими працівниками з купівлі продажу трудових послуг.

Ринок праці - це економічний простір, сфера працевлаштування, де взаємодіють продавець і покупець специфічного товару-праці.

Найважливіша категорія ринку праці є заробітна плата.

З/п –це винагорода, обчислена у грошовому виразі яку за трудовим договором власник виплачує працівникові за виконану ним роботу.

З/п – це ціна на ринку праці.

Особливості ринку праці:

1) на звичайному ринку купівля товару означає перехід права власності на нього. Купівля праці роботодавцем означає, що він набуває право певний час використовувати працю вільної людини і стає власником результатів праці, оскільки праця проявляється лише в результатах.

2) своєрідність відносин, що виникають на ринку праці, викликає необхідність чіткої і детальної регламентації різних аспектів діяльності його агентів, тому цей ринок дуже насичений різноманітними інституціональними структурами особливого ряду:

- система трудового законодавства, що регламентує умови найму використання оплати праці, звільнення працівників;

- державна служба зайнятості;

- профспілки і спілки роботодавців;

- державні програми в галузі праці та зайнятості.

3) на ринку праці найважливішими є :

- зміст, умови праці;

- гарантії зайнятості;

- перспективи професійного розвитку і службового просування;

- мікроклімат колективу;

- територіальне місце знаходження.

4) унікальність робочого місця розпізнається не в момент укладання угоди, а вже пізніше в процесі праці.

Зайнятість населення –

- економічна сутність: це діяльність частини населення щодо створення суспільного продукту(НД):

- соціальна сутність зайнятості : це потреба людини в самовираженні, в задоволенні матеріальних і духовних потреб через доход, який людина отримує за свою працю;

- демографічною сутністю зайнятості є відображення взаємозалежності зайнятості з віково-статевими характеристиками населення, його структурою.

Ефективна зайнятість передбачає:

- скорочення важкої, примітивної, некваліфікованої праці;

- стимулювання гнучких форм зайнятості та використання робочого часу;

- зміцнення зв'язку оплати праці з кінцевим результатом;

- встановлення мінімуму і ліквідацію максимуму заробітної плати.

Стан ринку праці оцінюється за таким показником, як рівень безробіття (Б`):

$$Б` = Б / РС * 100\%$$

Безробіття - це економічна категорія, яка відбуває економічні відносини, щодо вимушеної незайнятості працездатного населення.

Види безробіття:

1) фрикційне, пов'язане з переміщенням людей з одного регіону в інший, зміною роботи, професій, етапом життя(вчення, нагляд за дитиною і т.д.),це добровільне безробіття;

2) структурне безробіття, пов'язане зі структурними змінами в економіці, як у галузевій так і в площині зміни форм власності. Виникає тоді коли пропорція робочої сили і попит на неї не збігається;

3) циклічне, спричиняється фазою складу економічного (ділового) циклу . яка характеризується недостатністю сукупних видатків.

3. Ринок капіталу і відсоток

Капітал на ринку факторів виробництва – це фізичний капітал, або виробничі фонди, які не можна назвати капітальними благами. А саме до капітальних благ належать будівлі та виробничі споруди, машини, обладнання, інфраструктура, товарно - матеріальні запаси.

Капітал в широкому розумінні - цінність, що приносить потік доходу. Капітал в даному випадку – виробничі фонди підприємств, земля, цінні папери, депозити.

На ринку послуг капіталу попит і пропозицію здійснюють фірми (бізнес), які здають в оренду власні капітальні блага за певною ставкою, яка має назву орендна плата. Фізичний капітал користується попитом тому, що продуктивний.

Попит на капітал – це попит на позичкові кошти (позичковий капітал).

4. Поняття дисконтованої величини

Для порівняння вартості грошей у часі економісти використовують поняття поточної, або нинішньої, вартості.

Формула майбутньої вартості поточного доходу виводиться на прикладі наступної задачі.

Задача.

Людина відриває рахунок в банку в 100 доларів під 10% річних. Яку суму буде мати людина через 1 рік, через 2 роки, через 3 роки....через t років.

Розв'язання.

Майбутня вартість поточного вкладу:

Через 1 рік: 100 дол. + 100 дол. * 0,1 = 100 дол. (1+0,1) = 110 дол.

Через 2 роки : 110 дол. + 110 дол. * 0,1 = 110 дол. (1+ 0,1) = 100 дол. * (1+0,1)² = 121 дол.

Через 3 роки : $121 \text{ дол.} + 121 \text{ дол.} * 0,1 = 121 (1 + 0,1) = 100 \text{ дол.} * (1 + 0,1)^3 = 133 \text{ дол.}$

Через t років: $FV = PV * (1 + i)^t$

Поточна вартість майбутнього доходу – це та сума грошей сьогодні, яка створить указаний майбутній дохід за наявних процентних ставок.

Для зіставлення сьогоднішніх витрат у купівлю основного капіталу з майбутніми доходами від нього у зв'язку з їх різним часовим виміром, застосовується метод дисконтування.

Термін «дисконт» означає «знижка».

Дисконтування – це спеціальний прийом для співставлення поточної (сьогоднішньої) і майбутньої цінності грошей.

Дисконтування – це процедура, обернена нарахуванню складних процентів, тобто розрахунку майбутньої цінності (FV) сьогоднішньої суми грошей.

Дисконтування – це зведення майбутнього доходу до поточної вартості (PV)

Формула: $PV = FV / (1 + i)^t$

де PV- теперішня вартість, FV – майб. вартість, t – кількість років (період оцінки), i – процентна ставка (ставка дисконтування).